

Edvards Vulfs

Tukšā māja

Drāmatiska etide 1 cēlienā

Personas:

Meljē kundze.

Lavaņjons,

Madlēna, kalpone.

Darbība dibināta uz Friderika Butē stāstu
„Tukšā māja“

Liela istaba nama pirmajā stāvā. Agrāk te bijusi viesu istaba, bet tagad izskatās pilnīgi izpostīta. Istabas dibenā saplosīts širmis tjkko aizsedz gultu. Pie loga krēsls — mīksts, no kuŗa lien ārā saru un zāles pildījums, dažī krēslī (cieti), galds un skapis.

Meljē kundze, gadus 70 veca, sēž krēslā ar adīkli. Viscaur melnā tērpā. Ienāk Madlēna, gadus 60 veca.

Madlēna: Labrīt, Meljē kundze!

Meljē kundze: Labrīt, labrīt! Nu, tas ir labi, ka jūs tik agri klāt. Ziniet, Madlēn, es šorīt tik ļoti jūs gaidīju.

Madlēna: Patiesi?... Kas tad būtu atgadījies, mana labā kundzīt, ko?

Meljē kundze ar vārgu smaidu: Ak, nekas sevišķs, Madlēn...

Madlēna pētoši skatās uz viņu: Bet tomēr?

Meljē kundze: Ak, tas jau ir tikai tāds nieks... tikai tāda fantazija...

Madlēna, daudz neko nepārlikdama: Tā... tā: fantazija...

Meljē kundze: Tas ir — sapnis.

Madlēna dzīvi: Ak, sapnis!... Tas tak ir interesanti... tas ir interesanti, kundzīt!... Es tūlīt nolikšu savu somu, — mēs šodien uzmazgāsim grīdu, vai nē? — tūlīt nolikšu savu somu...

(Iet uz kakta pusi, noliek somu un atgriežas):

Kas uz sapņiem attiecas, tad...

(Apsēžas).

Jūs atkal redzējāt savu mīļo...

Meljē kundze: Ak, nē, Madlēn, — šoreiz tas bija pavisam kaut kas cits...

Madlēna: Saprotu, saprotu, — pavisam kaut kas cits... Kā tad...

Meljē kundze: Mēs abas sēdējām še... nu, gluži tāpat kā tagad... Es adīju savas aproces un jūs, Madlēn — jūs sēdējāt un man kaut ko stāstījāt... Pēkšņi es pametu skatu uz logu un redzu: ir vēl diena un nav vairs dienas... Ir tāda krēsla, bet tā nav vakara krēsla... Ir tā, it kā kaut kas liels, it kā kaut kāds milzis būtu debesi aizsedzis... Un gaiss tāds savāds, tāds baiguma pilns... Es saku: Madlēn, — skatāties, kas tur ārā notiek, Madlēn... Un jūs pieceļaties un skatāties, un es redzu, ka jūs nobālat... Un kā tagad es dzirdu jūs iesaucamies: Vai!... Pastarā diena!...

Madlēna, tiešām ar it kā iedvestām bailēm: Vai!... Pastarā diena!...

Meljē kundze: Nu, lūk, — šādā pat tonī... tikai daudz, daudz stiprāki un drausmīgāki... Tas bija tāds kliedziens, kādu es nekad nomoda dzīvē neesmu dzirdējusi. Un kā jūs to izsakāt, tā nāk viens briesmīgs brāziens, viens spēriens — it kā zibens būtu iespēris mūsu mājā... Viss sagrūst ar ellišķīgu troksni, es jūtu: mēs esam pagalam!... Bet tas ilgst tikai vienu mirkli... Es tūlīt atkal atveru acis un — ir klusums un dzidrumš... Mēs esam abas uz pļavas... Uz puķainas pļavas... Spīd saule, aiz mums ganās govju bars... Ir silti un gaiši un mēs abas sēžam strauta malā... Tad es atmodos...

Madlēna kā atvieglota nopūšas: Tas ir labi, tas ir labi... (Dzīvi): Tas nav ļauns sapnis, mana labā kundzīt, — nepavisam nav ļauns sapnis.. Klausāties!... Tam sapnim ir divējādi izskaidrojumi, bet abi tie nav slikti... Pēc viena — pērkona spēriens nozīmē īsu, atvieglojošu slimību...

Meljē kundze domīgi: Īsu un atvieglojošu...

Madlēna: Bet bez nāves briesmām... Pērkons nekad nav saistīts ar nāves briesmām. Tas ir pēc viena

izskaidrojuma. Bet pēc otra tas ir — negaidīts viesis... Pēc otra izskaidrojuma pērkons apzīmē negaidītu viesi...

Meljē kundze pasmaida: Ak, ko nu: mums viesis, mums viesis, Madlēn... Kur tad lai viņš rastos... Pie tam vēl negaidīts!... Ak, nu!...

Madlēna: Es jau nezinu, mana labā kundzīt, es jau nezinu... Es tikai saku, ko sapnis apzīmē... Un — man šķiet, — (apvainošanos izteicošā balsī): ka mani izskaidrojumi nebūt nav bijuši tik nepareizi!...

Meljē kundze ar smaidu: Ak, nu, — nevajag jau tūlīt ņemt ļaunā!... Jūs tak paši teicāt, ka sapnim esot divi izskaidrojumi... Tā kā otrais ir neticams, tad es pieņemu to pirmo... (Stiepdama): Par to īso, bet atvieglinošo slimību... Bet kas tā bija par skaistu pļavu, Madlēn... Un es jutos tik viegli, it kā visas rūpes man būtu atņemtas, it kā nekas nesāpētu vairs... Tik viegli bija elpot!..

Madlēna: Nu, lūk!.. Būtu jūs, kundzīt, to tūlīt teikusi... Tad jau nav ne mazāko šaubu, ka te vietā tikai pirmais izskaidrojums!... Pat varētu teikt: tas neapzīmē ne slimību... tādu, nu tādu — es nezinu, kā to lai saka — lūzumu, teiksim...

(Īss, tarkšķošs zvans).

Meljē kundze nodreb: Na nu!... Kas tad tas var būt?.. Sakņu vīrs tak nāk tikai vienpadsmitos...

Madlēna: Mēs tūlīt redzēsim, kundzīt... (Pieceļas).

Meljē kundze: Cik tas cilvēks gan jocīgs radījums... Nez' kāpēc man sirds pukst straujāki... It kā patiešām tam būtu kāds sakars ar sapni!... Cilvēkam tak vienmēr ir kāda cerība, vienmēr ir kāda cerība!...

Madlēna dzīvi, zīmīgi: Nesakiet nekā, mana labā kundzīt, nesakiet nekā!.. (Iet uz durvju pusi).

Meljē kundze: Ja tas tomēr ir sakņu vīrs, tad sakiet, lai rīt viņš atved mums tikai puķu kāpostus...

Madlēna paver durvis, iziet priekšnamā; dzirdams, ka viņa tur saka: Nē, nē... Bet Meljē kundze ir mājās... Lūdzu tālāk, mans kungs...

(Madliena ienāk iekšā. Viņai seko cēla izskata, grezni gērbies kungs, gadus sešdesmit vecs, — Lavaņjons).

Meljē kundze brīnīdamās un nesaprazdama skatās uz viņu.

Lavaņjons: Man ir tas gods runāt ar Meljē kundzi...

Meljē kundze: Jā gan... bet es nesaprotu, kas jūs...

Lavaņjons ar smaidu: Man liels prieks, ka redzu jūs spirgtu un veselu, māsīca...

Meljē kundze izbrīnījusies: Kā?...

Lavaņjons: Jā, jā... Es esmu Ksavers Lavaņjons... ziniet, no Lavaņjonu bankas!.. Mēs esam radnieki... Ne nu gluži tuvi, bet tomēr...

Meljē kundze māj viņam: Esat tik laipni, Lavaņjona kungs, un sēžaties... Jūs mani atvainosat, ka es jūs pieņemu šādā kārtā... Bet — es dzīvoju viena pati, un atskaitot šo istabu, kuŗu es apdzīvoju, māja nav mēbelēta...

Lavaņjons: Ak, lūdzu, mana dārgā, — ne tas ir no svara... Tā tad...

Madlēna: Cienītā kundze, es aiziešu līdz Vernjētēva veikalam... Es atkal būšu klāt ap pusdienas laiku...

Meljē kundze: Nākat ātrāk, Madlēn... Man šķiet, ka jūs variet nākt ātrāk...

Madlēna: Es steigšos, cienītā kundze... Ardievu, cienīts kungs!... (Iziet).

Lavaņjons: Tā tad — es gribēju jums paprasīt par mūsu radniecību... Jūs bez šaubām atcerēsaties veco Brikē, kuŗš ienāca Parīzē no Taloņas un kuŗam bija tirdzniecības nams „Labā garša“...

Meljē kundze māj ar galvu, piekrīzdama: Jā, jā...

Lavaņjons: Šis Brikē bija manai mātei brālēns un jums...

Meljē kundze: Manam tēvam viņš bija brālēns otrā augumā...

Lavaņjons: Nu, lūk, — tad mums tā radniecība būtu rokā... Ak, jā, — tas laiks iet, un cilvēki aiziet viens no otra, atsvešinās...

Meljē kundze: Un to cilvēku ir tik daudz, un katram no viņiem savas rūpes... savas intereses... Tas ir saprotami, tas ir pilnīgi saprotami un tam tā vajaga būt. Tikai gadījums dažreiz atkal saved cilvēkus kopā... Tādēļ — lūdzu, sakiet man, kādam apstāklim man jāpateicas par to godu, ka šodien ar jums iepazīstos, brālēn?

Lavaņjons: Jā... hm... Redziet, lieta ir tāda... Es neiešu pa viltus ceļu, māsīca!... Tas arī nebūtu pēc mana rakstura. Lieta ir nopietna. Es atbraucu pie jums ar priekšlikumu pārdot man jūsu māju... šo māju...

Meljē kundze strupī: Mana māja netiek pārdota.

Lavaņjons: Ak, nē jē!... Visas mājas tiek pārdotas!.. Viss grozās tikai ap cenu. Jūs nopirkāt šo māju pirms desmit gadiem. Es zinu, cik jūs par viņu samaksājāt. Jūs varat nopelnīt vismaz desmit tūkstoš frankus. Man ir klients, kurš katrā ziņā grib iegūt šo īpašumu. Man jāsaka, ka tas ir drīzāk draugs, nekā klients, un es nevarēju viņam atteikt, ka mēģināšu viņam līdzēt šai lietā. Es meklēju un, lūk, atradu jūs, māsīca...

Meljē kundze ar zināmu uztraukumu: Nē, nē... es esmu gatava uzņemt jūs katrā laikā, kā viesi, bet ne kā pircēju...

Lavaņjons: Bet, mana dārgā!... Vaļsirdīgi runājot, man pašlaik gribētos noslēgt šo veikalu vairāk jūsu, nekā mana drauga un klienta dēļ. Jums vajadzīgi citādi dzīves apstākļi. Jūs esiet, kā redzu, sagrauzta un slimīga. Šo māju pārdevuši jūs dabūsiēt prāvu summu naudas. Jūs varēsiet noīrēt sev istu dzīvokli, jums būs laba apkopšana... Jūs nedrīkstiet dzīvot turpmāk tā, kā patlaban dzīvojiet...

Meljē kundze purina galvu: Es jums pateicos, brālēn, par jūsu rūpību. Es jums tūlīt pateikšu, kādēļ

atsakos pārdot šo māju un kādēļ šis lēmums paliek negrozāms. Ir pagājuši jau vairāk nekā trīsdesmit gadi, kopš mani vecāki apmetās šai namā, noīrēdami šo dzīvokli. Es toreiz biju vēl bērns. Es esmu še uzaugusi...

L a v a ņ j o n s: Jā, protams, — bērnības atmiņas...

M e l j ē k u n d z e: Še es sastapu cilvēku, par kuŗa sievu vēlāk tapu. Še es dzīvoju ar savu vīru, še piedzima un uzauga mani bērni... Šai namā es nodzīvoju astoņpadsmit gadus un šais astoņpadsmit gados man bija sava laimes tiesa, liela laimes tiesa, — tik liela, ka priekš dzīves pārējās daļas nekas nepalika pāri. Mēs bijām spiesti aizbraukt uz ārzemēm darīšanās, kuŗas uzņēmas mans vīrs. Mēs tur palikām ilgāku laiku. Pazaudējām daudz naudas un pārdzīvojām daudz dažādu ciešanu... Bet pēc tam mans vīrs nomira... Mani bērni, viens pēc otra, atstāja mani... arī viņi nomira... Es pieredzēju visdažādākās bēdas, kādas vien ir pasaulē... Un lūk, es esmu viena... Pirms desmit gadiem, — es tad jau biju veca, — atgriezos šurp, lai vēlreiz redzētu savu laimīgāko dienu vietu, šo namu. Viņš bija pērkams. Es savācu visus savus līdzekļus kopā un redzēju, ka varu viņu nopirkt. Kā man tad ļoti, ļoti maz palika pāri, bet ka es tomēr varu šo māju nopirkt. Man nu bija jāizšķiras: vai pavadīt mūža vakaru samērā panesamos materiālos apstākļos, vai ciest trūkumu, bet dzīvot tur, kur man saistās tik daudz atmiņu...

L a v a ņ j o n s: Un jūs izvēlējāties pēdējo?...

M e l j ē k u n d z e: Jā.

L a v a ņ j o n s: Tas viss jau ir ļoti saprotami, bet man šķiet, ka šai gadījumā tas nedrīkst spēlēt nekādu lielu lomu.

M e l j ē k u n d z e: Pagaidiet!... Iesākot man viss še izlikās pārvērties, pavisam citāds. Tukšās istabas kā svešas raudzījās uz mani... Iedomājaties tikai: bija tak pagājuši jau trīsdesmit gadi... Bet tad, pamazām, dienu no dienas, kad es tuvāki sāku iepazīties apkārtnē, viņa man sāka izlikties pazīstamāka, — atmiņas atdzīvojās... Viņas ir še, ap mani... Viņas nāk laukā no tumšajiem

kaktiem, dod man zīmes... Viņas pavada mani šai mājā no vienas istabas otrā, dārzā — no vienas alejas otrā... Visi, kurus es esmu mīlējusi, ir ap mani, — taisni tādi, kādi viņi šē dzīvoja, kad visi bija laimīgi, kad arī es biju laimīga... (Apklust; visa viņas seja staro laimīgā smaidā).

L a v a ņ j o n s: Hm... jā... Tas jau ir saprotams... Atmiņas cilvēka dzīvē spēlē lielu lomu... sevišķi tad, ja nekas cits nav pāri palicis...

M e l j ē k u n d z e: Nu, lūk, brālēn: jūs paši saktiet, — „ja nekas cits nav pāri palicis“... Man tak nekā cita nav!

L a v a ņ j o n s: Jūs maldāties, mana dārgā!... Cilvēks nekad nav par vecu priekš tam, lai varētu labu darīt. Jā, jā, — taisni tā: iedomājaties, jums būs savs kapitāls, — ne visai liels, protams, bet tomēr tāds, ka jūs ar viņu varēsiet kaut ko uzsākt... teiksim, kādu labdarīgu uzņēmumu... Jums būs dvēseles apmierinājums, dzīves attaisnojums, interese uz dzīvi... Jā, jā, — nūdien!... Es esmu pārliecināts, ka mans draugs samaksās pat desmit tūkstoš frankus vairāk... Un ja nu es vēl atsakos jums par labu, mīļā māsīca, no savas starpnieka peļņas...

M e l j ē k u n d z e noteikti: Nē, nē. Es jums pateicos par jūsu augstsirdību, bet — tas nevar notikt. Gādība par citiem ir laba lieta, bet es savā mūžā esmu citiem tik daudz devusi, ka man tiesība savas pēdējās stundas pavadīt mierā. Es savu trūkumu panesu viegli un arī nebūt tik atstāta es neesmu, kā tas jums izliekas... Tā labā dvēsele — mana Madlēna — kurū jūs šē redzējāt, būs man uzticīga līdz manai pēdējai stundai... (Pēkšņi dzīvi): Nē, nē, — kā tas var notikt!... Es atceros, šepat pie šī loga mēs stāvējām — es un Andrē — kad es biju piecēlusies no savas slimības gultas... pēc tam, kad nāca pasaulē mūsu pirmdzimtais... Tā bija vasara, vēla vasara, — pie loga bija augļu pilns ābolu koks... zars sniedzās taisni līdz loga rūtij... Gaiss bija brieduma smaršas pilns... Tur, blakus istabā, saldā miegā gulēja mans maziņš... Un Andrē... un Andrē teica man... (Smaida apstarota). Man nav asaru priekš tam, — par daudz saldā ir šīs atmiņas!... Man ir

tikai smaidi priekš viņām. Tā ir mana dzīve, — tikai tā ir mana dzīve!... Nē, brālēn, neprasiet, lai es atdodu jums vai kaut kādam svešam cilvēkam savu dzīvi... Te lai ie-nāktu svešs cilvēks un ar laiku, ar zāģi un cirvi, lai izpo-stītu visu...

L a v a ņ j o n s: Bet mūžīgs tas tak nav, māsīca!... Kad jūs kādreiz — agri vai vēlu — mirsit...

M e l j ē k u n d z e: Tad — tad lai viņi dara, ko grib!..

L a v a ņ j o n s: Bet tas ir bezprāts, māsīca!.. Tad to naudu, kuŗa jums varētu sagādāt bezrūpīgas vecuma dienas, saņems sveši cilvēki, kuŗi varbūt smiesies par jums... Tas tak ir līdz sirds dibenam aizskaŗoši. Kādēļ jums pašai nebaudīt savas sūri grūti pelnītas naudas svē-tību?...

M e l j ē k u n d z e: Nē, — beigsim šo sarunu. Mans lēmums ir negrozāms.

L a v a ņ j o n s: Bez tam — ja jūs esiet ticīgs cilvēks, tad: drīz jau jūs redzēsīt savus mīļos vaigu vaigā!...

M e l j ē k u n d z e: Brālēn, to ne — nepīsim starpā pie tās lietas. Jo — cik daudz gan ir to pilnīgi ticīgo un pilnīgi neticīgo?...

L a v a ņ j o n s: Tā tad — man atliktu tikai: aiziet?..

M e l j ē k u n d z e (atkal pilnīgi tagadnē): Man ļoti žēl, manu dārgo brālēn, ka nevaru jūs uzņemt, kā nākas...

L a v a ņ j o n s: Ak, lūdzu, — nedomājiet par to... Es tagad aizeju, bet pārdomājat vēl, un ja jūs esiet nākusi pie citāda slēdziena, tad... Te būs mana adrese... Vispārīgi, man būs patīkami jūs redzēt savā namā... Man ir sieva, apmēram manos gadus... Un dēls... un divas meitas... Patiesi, māsīca, jūs būsīt mīļš ciemiņš... (Sniedz viņai savu vizītkarti).

M e l j ē k u n d z e, it kā bīdamās viņu ņemt pretim: Nē, nē, nē!... Nevajag... Es esmu slimīga un veca... man grūti staigāt...

L a v a ņ j o n s: Es saprotu... Mani bērni kādreiz piebrauks pēc jums... Un tad jums jābrauc līdz, māsīca!...

M e l j ē k u n d z e aizkustināta: Daudzkārt patei-cos, mans draugs!... Paldies...

Lavaņjons atvadās no viņas un iet uz durvīm, bet tad pēkšņi atgriežas un skaļi iesaucas: Pagaidiet!... Jūs negribiet pārdot šo māju tikai tādēļ, ka esiet še kādreiz dzīvojuši!... Še, t. i. Nr. 17, vai nē?

Meljē kundze: Jā.

Lavaņjons: Tādā gadījumā — pārdodiet viņu bez kavēšanās, māsīca! Jūs neesat dzīvojuši šai namā! Pilsētas iecirknis ir pārbūvēts...

Meljē kundze neticēdama, bet jau uztraukta: Ko jūs runājat, ko jūs runājat!...

Lavaņjons: Pilsētas iecirknis ir pārbūvēts — man ir ielas plāni. Pirms piecpadsmit gadiem, kad stājās pie pārbūves, visi numuri tika pārmainīti. (Izvelk plānu). Šajā vietā agrāk bija Nr. 11, bet nams Nr. 17 tika noplēsts. Patiesību sakot, visas šīs mājas ļoti līdzinājās viena otrai: dzelzs sēta, dārzs un dārzā neliela divstāvu māja. Šādu namu bija četri vai pieci, — pilnīgi līdzīgu vai gandrīz tādu pat... Tā tad, jūs redziet... Vai nē, iedomas...

Meljē kundze visu laiku klausās viņa vārdos ar pieaugošu uztraukumu; pie pēdējiem Lavaņjona vārdiem viņa sagrīļojas.

Lavaņjons, uztraukts no tam, grib viņai palīdzēt: Ak, apmierināties jel, dārgā māsīca...

Meljē kundze: Ejat projām no šejienes!... Jūs melojat, lai piespiestu mani paklausīt tam, ko jūs vēlaties!... Tas nav tiesa, tas nav tiesa!... Es labi zinu, ka šī māja patiesi ir tā pati... mana māja... ar maniem priekiem... ar manu mīlestību... ar manām atmiņām...

Lavaņjons grib viņu pārtraukt.

Meljē kundze: Ciešat klusu!... Jūs melojat, melojat!..

Lavaņjons: Cienītā kundze...

Meljē kundze: Ne vārda, ne vārda!... Ārā!... Es tā gribu, es tā gribu!

Lavaņjons uztraukts un apvainots, palokās un iet. Dzīvojiet veseli, cienītā kundze!... (Aiziet).

Meljē kundze, kad viņš aizgājis, grīlodamās iet no vienas sienas pie otras, tausta tās ar roku, it kā meklējama pazīstamu siltumu: Auksts!.. (Stīvām lūpām): Auksts... Auksts... (Ar izmisumu). Nevar būt, nevar būt!.. Ka nekā nav... ka nekā nav... ka viss pagalam!.. Viņš melo, melo!... Melo...

(Madlēna ienāk, nekā nenojauzdama).

Madlēna: Mana labā kundzīt!..

Meljē kundze ar lielām sāpēm, čukstoši: Madlēn... Madlēn... Tavs sapnis ir piepildījies... Jūsu otrais izskaidrojums... Bija pērkona grāviens, bet puķainās pļavas... pļavas un saules... tās nav... nav... Nekad nebūs, Madlēn...

P r i e k š k a r s